

BREZİLYA'DA BİR KELEBEK KANAT ÇIRPTI... ...CAMBRIDGE'TE BİR BİLİMDAMI ÖLDÜ

ABD'li matematikçi ve meteorolog, kaos kuramının kurucularından ve "kelebek etkisi"nin isim babası Edward Norton Lorenz, 16 Nisan günü Cambridge'teki evinde, 90 yaşında kansere yenik düştü.

MIT'de profesör olan Lorenz, hava tahmini yapmanın niçin çok güç oldu-

ğunu açıklamaya çalışırken, bilimsel bir devrim niteliğindeki kaos teorisinin temellerini atmıştı. Hava sistemlerinin matematiksel modellemesindeki kaotik davranışı ilk kez ortaya çıkaran Lorenz, atmosfer gibi dinamik bir sistemdeki küçük değişikliklerin devasa ve beklenmedik sonuçlar verebileceğini öne sürmüştü.

1960'ların başındaki bu gözlemlerini 1972'de yazdığı "Öngörülebilirlik: Brezilya'daki Bir Kelebeğin Kanat Çırpışı Texas'ta Bir Kasırgaya Yol Açabilir mi?" başlıklı makaleyle formüle etmiş ve sonrasında bu kavram "kelebek etkisi" adıyla ünlenmişti.

Lorenz'in kaos kuramına getirdiği bu yaklaşım sadece matematik alanında değil, biyoloji, fizik, hatta sosyal bilimlerde de yeni açılımlar yarat-

mıştı. Meteorolojide ise, iki-üç hafta öncesinden makul sayılabilecek bir doğrulukta hava tahmini yapabilmeyin, gerçekte imkansız olduğu sonucunu vermişti. Bu yüzden kimi bilim insanlarına göre 20. yüzyıl, şu üç bilimsel devrimle hatırlanacak: Görelilik, kuantum mekaniği ve kaos kuramı.

MIT'deki meslektaşlarından Kerry Emanuel'e göre, mutlak belirlenebilirlikteki sistemlerin belli öngörülebilirlik sınırları olduğunu göstererek "kartezyen evren" görüşünün defterini düren Lorenz, aynı zamanda mükemmel bir beyefendi; zekilik, dürüstlük ve mütevazilikte de önde gelen bir isimdi. 1917'de West Hartford'da doğan Lorenz, 1938'de Dartmouth Koleji ve 1940'ta Harvard Üniversitesi'nde matematik derecesi aldıktan sonra MIT'de 1943 ve 1948'de meteoroloji alanında yüksek lisans ve doktorasını tamamlamıştı. 1948'den 1955'e kadar MIT'de meteoroloji bölümünde görev yapmış, 1962'de profesör olmuş, 1977-1981 yılları arasında bölüm başkanlığını sürdürdükten sonra 1987'de fahri profesör unvanı kazanmıştı.

1975'te ABD Ulusal Bilimler Akademisi'ne seçilen Lorenz, çok sayıda ödül, madalya ve derece de almıştı. 1983 yılında eski MIT profesörlerinden Henry M. Stommel ile birlikte, İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından Nobel dışı alanlarda verilen Crafoord ödülüne layık görülmüştü. 1991 yılında da "bilgisayar destekli atmosfer fiziği ve meteorolojinin yanı sıra, hava ve iklim tahminlerinin kuramsal temelini atması" gerekçesiyle Kyoto ödülüyle onurlandırılmıştı.

Muzaffer Özgüleş

<http://web.mit.edu/newsoffice/2008/obit-lorenz-0416.html>

